

Hitsucces Communicatie & Multimedia Design is geen 'one day fly'

Miranda Valkenburg

De jonge hbo-opleidingen Communicatie & Multimedia Design hebben in drie jaar tijd een groot marktaandeel verworven. De hbo ict-opleidingen zagen in dezelfde tijd hun instroom landelijk fors dalen. Gaat het succes van CMD ten koste van de ict-opleidingen? Of moeten we zeggen: dankzij CMD is het totale marktaandeel van de ict-opleidingen niet gedaald? Met andere woorden: hoe ict is CMD? En waar komt het grote succes vandaan? Tijd voor een kennismaking.

De explosieve groei van internet vormde in 2000 de aanleiding voor het ministerie van OCW om een croho-nummer (1) beschikbaar te stellen voor het opleidingstype dat we nu kennen als Communicatie & Multimedia Design (CMD). Op dit moment bieden zes hogescholen een croho-geregistreerde CMD-opleiding aan.

Hogeschool Zuyd in Heerlen startte drie jaar geleden als eerste met deze opleiding. Als snel bleek de combinatie van ict, communicatie en design goed aan te slaan bij aankomende studenten. Een jaar later volgde de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden met hetzelfde concept. Nog een jaar later volgden de Hogeschool van Amsterdam, Hogeschool Rotterdam en Avans Hogeschool in Breda. Met ingang van dit studiejaar biedt ook de Haagse Hogeschool een CMD-opleiding aan. Het clusteroverleg waarin de zes CMD-opleidingen participeren, is op dit moment bezig met het formuleren van een landelijk beroepsprofiel. Emilie Randoe, directeur van het Instituut voor Interactieve Media, Hogeschool van Amsterdam: "In het begin waren we vooral bezig om uit te leggen wat CMD niet is. Het is geen informatica, het is geen marketing, het is geen design. Nu zijn we bezig met formuleren wat CMD wel is. Zo'n eigen beroeps-

profiel is nodig om in discussie te treden met de branche. Die professionaliseringsslag maken we nu." Albert Sikkema, hoofd opleiding Communication & Multimedia Design aan de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden vult aan: "Voor de zomer (2) hebben we een beroepsprofiel CMD. Daarmee kunnen we een eigen positie verwerven binnen het hbo."

Multidisciplinair

Een deel van de CMD-opleidingen leidt op tot Bachelor of ICT, een ander deel tot Bachelor of Communication. De keuze voor de ene of de andere bachelortitel is vaak ingegeven door de organisatie. Het is vooral een keuze voor 'de minst slechte'. Liever hadden de CMD-opleidingen een eigen bachelortitel. De vraag of CMD nu wel of geen ict-opleiding is, lijkt hiermee al beantwoord. Randoe: "CMD is geen ict-opleiding. Het is net zo min een communicatieopleiding of kunstopleiding. Het is iets nieuws waarin de drie elementen ict, communicatie en kunst geïntegreerd zijn. Alles met betrekking tot ict is interessant en relevant, maar CMD'ers ontwerpen geen informatiesystemen. Het is belangrijk om mensen op te leiden die visueel en doelgroepgericht werken binnen het grote ict-domein. Het bouwen is bij CMD van ondergeschikt belang.

CMD'ers moeten de vaktaal en de begrippen uit de ict wel kennen, maar produceren niet alles zelf. Wel weten ze hoe ze de boodschap moeten doen overkomen en binnenhalen. Het gaat hier dus duidelijk om meer dan alleen het bouwen van websites. CMD'ers kijken naar wat er mogelijk is, naar de impact van ict op onze cultuur en samenleving, naar de invloed van ict op hoe we communiceren. Vanuit die mogelijkheden gaan CMD'ers ontwerpen. Dat is iets anders dan een focus op de performance van een database."

Kenmerkend voor CMD is het multidisciplinaire karakter. Volgens Randoe en Sikkema heeft CMD evenveel raakvlakken met ict als met andere disciplines. De ontwikkelingen in het marketingdomein zijn bijvoorbeeld net zo interessant. Randoe: "In de beginjaren van internet was het voor een bedrijf interessant om een website te hebben. Het hebben van een website was een 'satisfier'. Nu is het juist andersom: als je niet op het web te vinden bent, dan besta je niet." Internet heeft, zeker in de hypefase, geleid tot nieuwe businessmodellen. CMD'ers moeten daarom ook kijken naar aspecten op het gebied van management en organisatie. "CMD'ers moeten in staat zijn om de producten te vermarkten voor het internet. Dat vereist een zekere mate van cultuur- en trendgevoeligheid."

Een helder voorbeeld is de financiële dienstverlening. Voorheen was deze beperkt tot een selecte groep aanbieders. Met behulp van ict en internet is het niet meer moeilijk om dit soort diensten aan te bieden. Sommige bedrijven haken hier gretig op in en verleggen hun markt. Je kunt nu bijvoorbeeld een hypotheek afsluiten bij de Bijenkorf en een reis boeken bij de Hema.

Een ander voorbeeld van nieuwe diensten is te vinden in het museum. Musea hebben een veel grotere collectie dan zichtbaar is voor het publiek. Een groot deel van het museumbezit bevindt zich in depots. Museum Boymans van Beuningen werkt momenteel aan een digitaal depot op internet. Bezoekers kunnen op die

manier toch de gehele collectie bekijken.

Een derde voorbeeld is een project in Leeuwarden. Daar kregen CMD-studenten van de schouwburg opdracht om de foyer zodanig aan te kleden dat deze aansloot bij een speciale theatervoorstelling.

De ideeën en mogelijkheden voor toepassingen liggen voor het oprapen. Randoe: "Kijk naar de nieuwe wijk IJburg hier in Amsterdam. Aan het eind van die wijk ligt het strandje Blijburg, hartstikke hip en populair. Om er te komen moet je over een grote zandvlakte. In feite is dat een virtuele zandvlakte, want het zijn allemaal kavels die al verkocht zijn. Er zijn mensen die in hun gedachten daar al wonen. Zoiets kun je visualiseren op die vlakte. Met bijvoorbeeld schermen en zultjes kun zichtbaar maken hoeveel mensen daar al wonen, leven en werken. Hoeveel mensen daar al over dromen."

Ontwerpvaardigheden

Een belangrijk onderdeel van het curriculum van CMD vormen de ontwerpvaardigheden. CMD'ers maken producten die er nog niet zijn, van idee tot concept tot prototype. Randoe: "Dit maakt de opleiding een stuk dynamischer dan bijvoorbeeld het curriculum van het havo. Het format van een businessplan is nagenoeg onveranderd. CMD'ers zijn eigenlijk bezig met het ontwerpen van de toekomst. Ze krijgen opdracht om iets te maken wat er nog niet is, waarvan nog geen specs zijn."

Projectmanagement is een ander belangrijk aspect binnen CMD. CMD'ers moeten kunnen sturen op budget en kwaliteit, en tegelijk creativiteit ondersteunen. Daarnaast krijgen CMD'ers te maken met opdrachtgevers voor wie het vakgebied nieuw is, die de technische mogelijkheden en beperkingen niet kennen. Opdrachtgevers stellen soms onmogelijke eisen. CMD'ers hebben daarom ook nogal wat missiewerk te verrichten. Communicatieve vaardigheden, overtuigingskracht en veel geduld zijn eveneens skills die CMD'ers moeten ontwikkelen.

Interactieve media zijn overal. "Binnen sectoren als de gezondheidszorg, de culturele sector en het onderwijs zie je dat mensen specifieke eisen aan applicaties stellen. Sectoren gaan nadenken over hoe ze internet willen gebruiken. Dit leidt tot standaardisatie. Kijk maar naar de websites van ziekenhuizen: ze lijken op elkaar", aldus Randoe. In het onderwijs zie je een vergelijkbare ontwikkeling. "Kinderen op de basisschool maken websites en animaties die de school vervolgens op het

web zet. Dat is leuk voor de kinderen, maar ook voor ouders, oma's en opa's." Scholieren worden steeds minder consument en steeds meer producent van wat er op internet te vinden is.

Sectoren met hun specifieke toepassingen en eisen hebben elk hun eigen ontwerp vragen en –problematiek. "Zo is in de gezondheidszorg privacy een hot item. Een elektronisch patiëntendossier moet uiteraard goed beveiligd zijn. Hoe regel je dat en hoe communiceer je dat? CMD'ers moeten zich bewust zijn van de context van de sector waarin ze opereren."

Een interessante discussie die nu speelt binnen de CMD-opleidingen, is de vraag of CMD ook over de content gaat. Randoe en Sikkema zijn unaniem in hun oordeel: "De boodschap is leidend."

Native users

Er is veel belangstelling bij scholieren voor CMD. De opleidingen hebben in korte tijd een aanzienlijk marktaandeel verworven. Volgens Randoe en Sikkema komt dat doordat CMD iets nieuws is dat past bij het toekomstbeeld van studenten. "Dit is de internet-generatie, de native users of technology. Die willen iets anders, iets nieuws. Het is het type student dat graag dingen wil laten zien. Creatieve mensen die op zoek zijn naar een plek waar ze iets met zichzelf kunnen. Ze hebben stuk voor stuk een enorme drive."

Sikkema merkt op dat goede individuele begeleiding belangrijk is, want studenten komen niet altijd met het juiste beeld van de opleiding. Omdat de opleidingen competentiegericht zijn, hoeft dat volgens Randoe geen probleem te zijn: "Het gaat erom dat je de talenten die iemand heeft adequaat laat ontwikkelen. Met een CMD-opleiding zijn er later mogelijkheden genoeg. Overigens hebben relatief veel studenten al een eigen bedrijfje. Ze kunnen soms meer dan ze zelf denken. Daarom gaan we binnen de opleiding uit van de zelfstandigheid van studenten."

Emplooi

De vraag of er straks wel voldoende werkgelegenheid is voor al die CMD'ers, pareert Randoe als volgt: "Wie werkt er nog in beroep waarvoor zij of hij is opgeleid? CMD'ers zijn multidisciplinair en moeten koersen op de wensen van opdrachtgevers uit alle sectoren. Dat vereist communicatieve en sociale vaardigheden, flexibiliteit en zelfstandigheid. Afgestudeerden hebben een brede basis en een rugzak met manieren om problemen op te lossen. Ze vinden hun plek."

Volgens Sikkema moeten we af van het 'den-

ken in banen'. "Kijk naar de positie van de opleidingen Elektrotechniek. Jarenlang was Elektro een bastion. Maar de laatste jaren is de belangstelling zodanig afgenomen, dat het nog maar kleine opleidingen zijn. Verandering is de enige constante. Uiteraard zijn er ook conservatieve krachten, maar de impact van internet op onze cultuur is enorm. De wereld verandert, en snel. Door internet ontstaan nieuwe gereedschappen om je te organiseren. Een baan voor het leven maakt plaats voor werken op contractbasis, als freelancer, als kleine zelfstandige. In een veranderende wereld hoort ander onderwijs. Denk aan life long learning. CMD'ers staan midden in die dynamiek."

Positie binnen hogeschool

Binnen de eigen hogescholen hebben de CMD-opleidingen inmiddels hun plek verworven. Dat was soms niet eenvoudig. Randoe: "We eisen nogal wat. Zo stellen we hoge eisen aan de ict-infrastructuur. We willen faciliteiten voor video, kleurenprinters, hoge bandbreedte, noem maar op. In de ogen van anderen is dat veel gevraagd voor een nieuwe opleiding die nog niets bewezen heeft." Sikkema beaamt dit: "Het was lastig lobbyen om die ict-infrastructuur te krijgen. Wij wilden bijvoorbeeld 100 MB per student. Ongekend hoog binnen de hogeschool. Maar de studenten hebben die ruimte nodig. Ze visualiseren veel meer, maken demo's en animaties. Die vereisen nu eenmaal meer opslagruimte dan een rapport in Word." Inmiddels zijn deze faciliteiten wel gerealiseerd. Sikkema: "We trekken veel studenten. Het in huis hebben van veel studenten maakt je zichtbaar. Ons volume maakt van CMD een factor waar de hogeschool niet omheen kan. Overigens willen we in Leeuwarden als opleiding klein blijven. In plaats van groeien willen we vooral samenwerken met anderen." Randoe: "Omdat CMD multidisciplinair is, past dat samenwerken heel goed. Onze studenten willen we bijvoorbeeld laten samenwerken met studenten van de opleiding Informatica. De CMD'ers denken vooral creatief en de I'ers weten of iets technisch haalbaar is. Dat levert een kruisbestuiving op, waarbij ze van elkaar zien wat de sterke kanten zijn."

Spirit

Het ontwikkelen van een nieuwe opleiding maakt het eenvoudiger om onderwijskundige vernieuwingen in te passen. Sikkema: "Andere opleidingen kijken naar ons. We zijn jong, werken competentiegericht met portfo-

lio en persoonlijke ontwikkelingsplannen. Omdat we een nieuwe opleiding maakten, waren die zaken makkelijk in te voeren. Voor de andere opleidingen fungeren we in die zin als voorbeeld." Randoe: "Het is een uitdaging om dit duurzaam te maken. Alle opleidingen zijn ooit begonnen, waren ooit nieuw. Het is zaak om de dynamiek en innovatie te behouden en niet ingekapseld te raken. Maar het is waar, andere opleidingen binnen de hogeschool hebben profijt van wat wij maken. Ze

leren bijvoorbeeld van hoe wij geïntegreerd toetsen." Sikkema: "Wat ook nieuw is, is de leerwegonafhankelijkheid. Onze studenten krijgen geen herkansingen. Heb je in een project iets verwaarloosd? Dan doe je dat over in een ander project."

Randoe: "CMD haalt de stress uit ict. We laten zien dat je met ict leuke dingen kunt doen. Het gaat erom dat je dingen oppakt en ervoor zorgt dat het geregeld wordt. Alles gaat om de spijrit van de mensen."

Noten

(1) Centraal Register Opleidingen Hoger Onderwijs, zie www.ib-groep.nl.

(2) Het interview met Emilie Randoe en Albert Sikkema vond plaats op 23 april 2004.

Auteur

Drs. Miranda W. Valkenburg is hogooschooldocent bij Fontys Hogeschool Informatica in Eindhoven, hoofd Communicatie van de HBO-I stichting en lid van de *TINFON*-redactie. E-mail: m.valkenburg@fontys.nl

B | E | R | I | C | H | T

NIOC 2004

De voorbereidingen voor het 7e NIOC op 3 en 4 november in Groningen zijn in volle gang. De keynotesprekers zijn bekend en de programmacommissies voor vo, mbo, hbo, wo en de commerciële opleidingen zijn druk bezig om u een boeiend en gevarieerd programma te bieden. Nieuwsgierig naar de geaccepteerde bijdragen? Surf naar www.nioc.nl.

Officials en keynotes

Prof. Dr. Frans Zwarts, Rector Magnificus van de Rijksuniversiteit Groningen, opent het NIOC op woensdag 3 november in de Aula van de RUG. Daarna spreekt keynote prof. dr. ir. Jack van Wijk, Technische Universiteit Eindhoven,

over visualisatie.

Drs. Henk Pijlman, voorzitter van het CvB College van Bestuur van de Hanzehogeschool, opent de tweede congresdag. Hierna spreekt Hans Appel, chief technology officer bij Sun Microsystems Nederland. Tweede keynotespreker is prof. Dr. B. Jacobs van de Universiteit van Nijmegen. Ing. Ron Tolido, chief technology officer bij Cap Gemini Ernst & Young Nederland, sluit het congres af met een presentatie over de toekomst van ICT en het informaticaonderwijs.

IOIO

Tijdens het NIOC wordt het initiatief voor IOIO gepresenteerd, een landelijke organisatie voor de ontwikkeling van het ict-onderwijs. Initiatiefnemer is Hans Frederik, voorzitter van NIOC. IOIO moet een instituut worden, vergelijkbaar met het Freudenthal Instituut voor Wiskundeonderwijs, waar het ict-onderwijs van alle niveaus de dialoog aangaat met zichzelf, met de werkgevers die ict'ers emplooi bieden, met de ambtenaren van het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen en de Haagse politiek. NIOC werkt met 25 samenwerkingpartners, waaronder de HBO-I stichting, lectoren, universiteiten, vereniging I&I, Loket MBO-ICT en EXIN, [MW1] die hebben afge-

sproken om de kennisuitwisseling over het ict- en informaticaonderwijs centraal te stellen en elkaar daarin te steunen.

Een speerpunt van IOIO wordt onder meer het verbeteren van het beroepsbeeld bij jongeren. Daarnaast wil IOIO ervoor zorgen dat meer havo- en vwo-scholen informatica als keuzevak aanbieden. Een derde speerpunt is het omhalen van de scheidingsmuren tussen het ict-onderwijs op de verschillende niveaus. Onderwijsinstellingen kunnen immers veel van elkaar leren. Ook op het gebied van de arbeidsmarkt, bijvoorbeeld in de discussie over 'offshore outsourcing' kan IOIO als platform een rol spelen.

Onderzoek naar e-learning

In opdracht van NIOC verricht het Ruud de Moorcentrum van de Open Universiteit onder leiding van prof. dr. B. Zwaneveld een onderzoek naar het succes van e-learning in het informaticaonderwijs in elk van de vijf sectoren: universitair onderwijs, hbo, mbo, vo en commerciële opleidingen. Het onderzoek spitst zich toe op de ontwikkeling en implementatie van e-learning in de afgelopen tijd, de ervaringen van studenten, de werkbelasting van docenten, onderwijsmodellen, onderwijsfilosofie enzovoort. De resultaten van recente ict-monitoren dienen

als kader van het onderzoek. Tijdens NIOC 2004 worden de resultaten van dit onderzoek gepresenteerd.

Publiciteit

De volgende editie van *TINFON* is de NIOC-special. De redactie van *TINFON* selecteert hiervoor een aantal boeiende en afwisselende NIOC-bijdragen. Een gastredacteur uit de programmacommissies schrijft voor dit nummer het redactioneel. Ook het tijdschrift *Informatie* besteedt enige aandacht aan NIOC. In oktober verschijnt *Informatie* met een themanummer 'ict in het onderwijs en ict-onderwijs' waarin een aantal artikelen staat die relatie hebben met NIOC. De uitgever van *Informatie* heeft aangekondigd dat het archief van *Informatie* gratis toegankelijk is voor alle ict-studenten.

Aanmelden

Aanmelden is uitsluitend mogelijk via www.nioc.nl. Zeker wanneer u een excursie niet wilt missen, verdient het aanbeveling snel te reageren. Let op: er geldt een vroegvoorgelkorting vroegboekorting. De kosten bedragen dan voor twee dagen 350,- euro all in. Voor hotelruimte kan worden gezorgd.

URL

Meer weten? Aanmelden? Ga naar www.nioc.nl.